

УДК 336:332.1

Ткачик Ф.П.,
к.е.н., доцент кафедри податків та фіскальної політики,
Лапка Р.В.,
Невідома Д.Р.,
Тернопільський національний економічний університет

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Найважливішою ознакою демократичного розвитку країни є наявність в ній місцевого самоврядування, здатного забезпечити ефективне функціонування територіальних громад, вирішувати питання соціально-економічного розвитку. Така здатність потребує відповідного фінансового забезпечення та дотримання принципу децентралізації влади. На сьогоднішній день пріоритетним напрямом розвитку демократичної держави є забезпечення зростання рівня благополуччя кожного окремого громадянина. Згідно з досвідом розвинутих європейських країн, досягнення даної мети можливе лише за умов якісного державного управління, котре посилює демократичні інститути, ліквідує нерівність можливості доступу до суспільних благ, підвищує якість суспільних послуг і рівень життя населення. Відповідно, вектором реформ в Україні, у даному напрямі, стали процеси фінансової децентралізації як найбільш ефективної форми організації управління суспільними коштами, що всебічно відповідає як новій системі економічних відносин, побудованій на ринкових засадах, так і процесам демократизації всіх сфер життєдіяльності суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам реалізації політики фінансової децентралізації та місцевого оподаткування свої праці присвятили такі провідні українські та зарубіжні науковці і фахівці, як: Т. Бондарук, М. Деркач, М. Литвин, О. Кириленко, В. Кравченко, А. Коваленко, М. Корнієнко, А. Крисоватий, Л. Лісовська, І. Луніна, Р. Масгрейв, В. Оутс, Л. Тарангул, Ч. Тібо, В. Христенко та інші.

Проте нинішня модель бюджетних відносин в Україні характеризується надмірною централізацією податкових надходжень, асиметрією між зобов'язаннями та доходами органів місцевого самоврядування. Тому питання оптимального розмежування податкових надходжень між бюджетами різних рівнів набувають особливої актуальності в умовах реформування бюджетного та податкового законодавства, які спрямовані на фінансову децентралізацію.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні науково-методичних і прагматичних засад фінансової децентралізації, визначенні ефективності її податкового забезпечення та окреслення перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток ідей фінансової децентралізації та їх актуальність зумовлені потребою забезпечення ефективного надання послуг і максимального їх наближення до населення, удосконалення системи управління, підвищення ефективності розв'язання завдань на локальному рівні, а також нагрілою необхідністю у фінансовій самостійності органів місцевого самоврядування.

Фінансова децентралізація – це процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління.

Значний внесок у розвиток теорії фінансової децентралізації зробив англійський учений-економіст В. Оутс. Він запропонував визначати децентралізацію як право незалежного прийняття рішень децентралізованими одиницями [1, с. 115]. Виходячи з цього, регіональні й місцеві органи влади мають можливість самостійно приймати рішення щодо фінансових питань і питань з управління територією.

При обґрунтуванні питання забезпечення ефективності податково-бюджетної політики робиться висновок про те, що субнаціональні бюджети повинні фінансуватися, наскільки це можливо, за рахунок податків, якими оподатковуються лише жителі регіону і які збираються тільки для них. При цьому необхідно, щоб витрати мали регіональний характер, а їх побічні ефекти для інших регіонів були мінімальними.

Важливим показником фінансової автономії є коефіцієнт податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці. Території з малою податкоспроможністю мають об'єктивно зумовлений низький рівень фінансової автономії. І, навпаки, території з високою податкоспроможністю мають вищий рівень фінансової автономії. Це ж стосується і територій, що мають податкоспроможність на рівні середніх показників. Коефіцієнт податкоспроможності є показником автономії місцевого органу влади від заходів фінансового вирівнювання його доходів і видатків, які здійснюються центральною владою. Обов'язки щодо видатків передбачають зобов'язання органів місцевого самоврядування в

межах своїх функцій самостійно визначати склад цих видатків і здійснювати їх із місцевих бюджетів [2, с. 53-54].

Місцеві бюджети є засобом акумулювання та перерозподілу доходів, необхідних для забезпечення впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток територій та фінансування регіональних програм. Кожен орган влади повинен володіти своїми фінансовими джерелами, достатніми для вирішення соціально-економічних завдань регіону. В Україні сьогодні процеси фінансової децентралізації хоча й набули незворотного характеру, але не мають системності і все ще не сприяють стимулюванню місцевих органів до пошуку джерел активізації власних економічних ресурсів.

З метою практичного аналізу ролі податкових надходжень до місцевих бюджетів, а також їх структури доцільно проаналізувати дохідну частину місцевих бюджетів України за 2010-2014 роки та оперативні дані щодо виконання місцевих бюджетів за III квартали 2015 року (табл. 1).

Таблиця 1

Структура дохідної частини місцевих бюджетів України за 2010-2015 рр.

Надходження	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
I. Податкові надходження	66934	83,1	73087	84,3	85852	85,2	91191	86,7	87334	86,3	84662	79,7
ПДФО	51029	76,2	54065	73,9	61066	71,1	64586	70,8	62557	71,6	47811	56,5
Акцизний податок	695	1,36	908	1,04	1243	1,44	1359	1,41	159	0,18	6364	7,5
Плата за користування надрами	179	0,26	1445	1,66	1751	1,73	1205	1,32	1421	1,62	919	1,08
Податок на прибуток підприємств	390	0,58	358	0,41	443	0,51	675	0,74	260	0,29	3 724	4,39
Місцеві податки і збори	819	1,22	2 550	2,94	5457	5,41	7314	6,95	8056	9,22	22742	26,9
Інші податкові надходження	13821	20,6	13761	15,8	15892	18,5	16052	17,6	14881	17,1	3103	3,63
II. Неподаткові надходження	9434	11,7	10916	12,6	12636	12,5	12128	11,5	12258	12,2	19509	18,4
Надходження бюджетних установ	6653	8,26	8266	9,49	9494	9,42	8871	8,43	9588	9,48	15863	14,93
Доходи державних підприємств (окрім НБУ)	929	1,15	402	0,46	608	0,6	456	0,43	337	0,33	280	0,26
Адміністративні збори та платежі	1641	2,04	1906	2,2	1738	1,72	1925	1,83	1583	1,57	2375	2,23
Інше	211	0,26	343	0,4	796	0,79	876	0,83	749	0,74	991	0,93
III. Інші надходження	4171	5,2	2653	3,1	2326	2,3	1852	1,7	1510	1,49	2051	1,93
РАЗОМ	80539	100	86655	100	100814	100	105171	100	101101	100	106223	100

Джерело : складено на основі [3]

Основним джерелом, що забезпечує мобілізацію доходів місцевих бюджетів, є податкові надходження, які в свою чергу включають загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) та місцеві податки і збори (обов'язкові платежі).

Протягом 2010-2014 рр. у структурі доходів місцевих бюджетів спостерігається збільшення частки податкових надходжень з 83,1 % до 86,3% доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів). З 2010 по 2014 роки спостерігається тенденція до зростання частки податкових надходжень у структурі дохідної частини місцевих бюджетів. Деяке зниження відбулося в 2014 році у порівнянні з 2013 роком, а саме на 0,4%.

Хоча в період з 2010 по 2014 рік спостерігається тенденція до зниження надходжень від ПДФО, що зумовлено тінізацією виплати заробітної плати, податок на доходи фізичних осіб продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів – 76,2% у 2010 році та 71,6% у 2014 році. Станом на 31.08.2015 року надходження від ПДФО частково знизилась (58,3%), що зумовлено прийняттям Закону України № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи». У даному законі встановлено частку у розмірі 75% ПДФО, що закріплена за доходами місцевих бюджетів.

У структурі інших податкових надходжень вагому частку займає плата за землю, яка також є традиційно другим за обсягом джерелом надходжень доходів д місцевих бюджетів. У 2013 р. з цього джерела надійшло понад 12,8 млрд. грн., що на 1,8% більше за відповідний показник 2012 р., виконання становило 87,3%. На збільшення надходжень від плати за землю вплинуло введення обмежень щодо надання пільг для певних категорій платників та збільшення ставки земельного податку на окремі земельні ділянки.

Проведений аналіз свідчить, що місцеві податки і збори не відіграють суттєвої ролі у доходах місцевих бюджетів, хоча їх надходження у загальному обсязі збільшилися з 819,0 млн. грн. у 2010 р. до 8056 млн. грн. у 2014 р., або на 7237 млн. грн., відповідно їх частка у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів зростає з 1,22% до 9,22% за рахунок Єдиного податку. Для порівняння, у США за рахунок місцевих податків забезпечується 65% доходів місцевих бюджетів, у Франції – 60%, ФРН – 45%, Великобританії – 36%, Японії – 33%, в ЄС їх частка сягає 30% (в основному завдяки податку на нерухомість). Тому саме місцеві податки і збори мають забезпечувати фінансові передумови самостійності місцевих бюджетів у частині формування їхніх доходів.

Згідно зі змінами у податковому законодавстві, які були впроваджені з 2015 р., до місцевих податків належить податок на майно, відмінне від земельної ділянки, та єдиний податок, до місцевих зборів – збір за місця для паркування транспортних засобів і туристичний збір. Також від 1 липня 2015р. 5% акцизного податку, що відноситься до загальнодержавних зборів, надходитиме у місцеві бюджети. Прагматизм окреслених аспектів свідчить про те, що до 2014 р. показник питомої ваги місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів коливався в межах 1%–9%, а станом на 31.08.2015 р. вже становить 26,9%, що підтверджує факт прогресування фінансового забезпечення в цій сфері (рис. 1). Значне зростання показника спричинене направленням до місцевих бюджетів 10% податку на прибуток та запровадженням акцизного податку з роздрібною торгівлю у розмірі 5%.

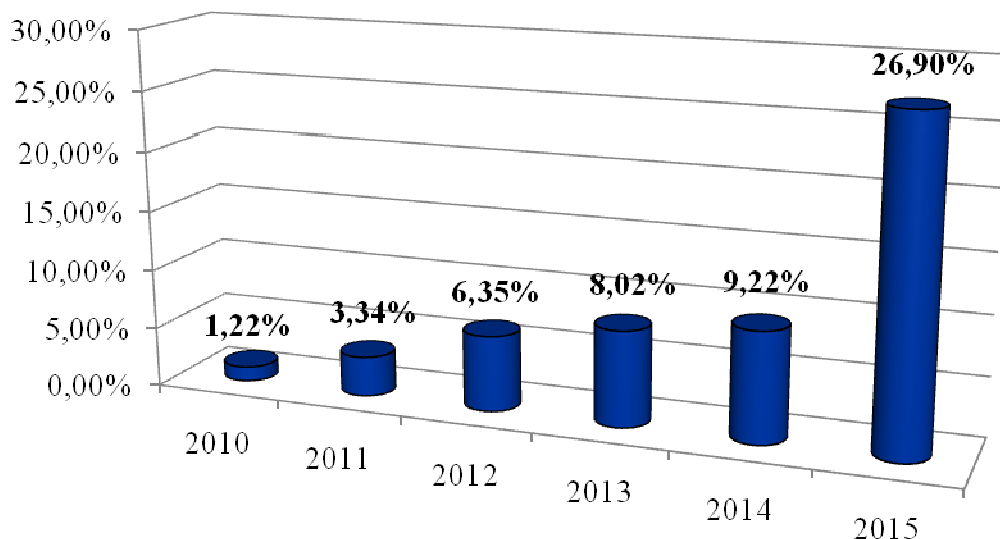

Рис. 1. Питома вага місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів, %

Джерело : побудовано авторами

Поряд з цим для стабілізації економічної ситуації в регіонах необхідно більш ефективно використовувати систему місцевих податків і зборів, які здатні перетворити територіальні громади із дотаційних на суб'єкти, які спроможні самостійно, за рахунок власних доходів вирішувати проблеми, що виникають у процесі їхньої роботи. Роль власних джерел у наповненні місцевих бюджетів повинна неодмінно зростати, адже місцеві податки і збори можуть бути потужним джерелом забезпечення поточних потреб місцевого самоврядування.

З метою практичного аналізу ролі податкових надходжень у структурі дохідної частини бюджету на місцевому рівні було проаналізовані звіти про виконання бюджету міста Тернополя за 2010-2015 роки (табл. 2).

Аналізуючи динаміку доходів бюджету міста Тернополя, слід відмітити, що за період 2010–2015 рр. вона характеризується тенденцією до поступового зростання обсягів з 574,4 млн. грн. до 1065,9 млн. грн. Серед дохідних джерел бюджету Тернополя найбільшу частку займають податкові надходження та офіційні трансферти.

Співвідношення часток податкових надходжень та офіційних трансфертів у період 2010–2015 рр. вказує на те, що у 2010 р. перевага серед даних джерел надходжень у наповненні міського бюджету надавалася податковим надходженням. Їх частка у структурі доходів бюджету Тернополя становила 45,5%, а офіційних трансфертів – 42,5%. У наступні 2011–2012 рр. тенденція змінилася, переважали трансферти – 48,6% проти 43,6% та 46,8% проти 46,3% відповідно. За підсумками виконання бюджету в 2013 р. більша частка припала саме на податкові надходження: 47,9% проти 46,7%. Така ситуація обумовлена невиконанням планових показників надходження офіційних трансфертів (рівень

виконання плану склав 81%). Проте у 2014 році знову помінялись пропорції: 45,81% податкових надходжень і 48,33% офіційних трансфертів.

Таблиця 2

Склад, структура та динаміка доходів бюджету м. Тернопіль у 2010-2015 рр.

Групи доходів	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Всього доходів бюджету, з них:	574,4	100	684,3	100	754,4	100	812,6	100	864,05	100	1065,9	100
Податкові надходження	261,4	45,5	298,5	43,6	349,5	46,3	389,5	47,9	395,8	45,81	397,9	37,3
Неподаткові надходження	40,0	6,9	38,6	5,6	34,9	4,6	34,1	4,2	41,0	4,75	48,7	4,56
Доходи від операцій з капіталом	25,9	4,5	11,3	1,6	8,7	1,1	5,5	0,7	5,8	0,67	7,0	0,65
Цільові фонди	2,7	0,6	3,4	0,6	7,8	1,2	4,2	0,5	3,8	0,44	3,6	0,34
Офіційні трансферти	244,3	42,5	332,5	48,6	353,5	46,8	379,2	46,7	417,7	48,33	608,7	57,1

Джерело : складено авторами на основі [4; 5; 6; 7; 8; 9]

Динаміка абсолютних показників податкових надходжень бюджету м. Тернополя вказує на постійне зростання з 261,4 млн. грн. до 395,8 млн. грн., або на 134,4 млн. грн. Надходження офіційних трансфертів зросли з 244,3 млн. грн. у 2010 р. до 417,7 млн. грн. у 2014 р., або на 173,4 млн. грн.

На сьогоднішньому етапі розвитку вітчизняної фінансової децентралізації існує багато проблемних аспектів, які стосуються безпосередньо місцевих бюджетів. Зокрема до них належать наступні:

- слабка дохідна база: власні доходи становлять менше 50%. Крім того, цими доходами не завжди можна розпоряджатися відповідно до потреб громади. Також місцеві ради позбавлені права змінювати ставки для лівової частини податків, що зараховуються до місцевих бюджетів. Таким чином, громади не можуть інвестувати у свій розвиток;

- обсяги та механізми фінансування близько 80% видатків місцевих бюджетів визначаються на центральному рівні. Перш за все, це стосується освіти, медицини, соціальних виплат;

- немає зв'язку між зусиллями місцевої влади та доходами бюджету, оскільки частка місцевих податків, ставки яких можуть збільшувати чи зменшувати місцеві ради, мізерна;

- багато місцевих громад є незначними за чисельністю населення і не мають достатніх фінансових та адміністративних можливостей для виконання своїх повноважень. Необхідні значні територіально-адміністративні зміни, щоб зменшити нерівність.

Податки, ставки яких можуть змінювати місцеві ради, в Україні становлять 7%, для прикладу в Польщі даний показник 17%. Тобто рівень фінансової децентралізації в Україні в даному аспекті нижчий, ніж в Польщі на 58%. Тому досліджувана проблематика потребує ефективних підходів та реформаторських дій.

У польській практиці одним із раціональних рішень було створення недержавного фонду розвитку місцевої демократії. Фонд отримував кошти за кордоном і організовував навчання для населення громад (місцевого самоврядування). Таким чином, зміни охопили практично весь державний устрій і громади були створені за 1 рік. У Польщі було ухвалено та застосовано близько 90 законів. Далі були другий і третій рівні місцевого самоврядування – створення районів (повітів), областей (воєводств). Цей процес тривав 9 років і його реалізація передбачала введення в дію 149 нових законів [10]. Зміни торкнулися галузі охорони здоров'я, освіти, армії, доріг і т.д. І тоді в країні на основі децентралізації була створена нова система державного управління.

Одним із важливих завдань у просуванні реформи децентралізації є надання людям по всій Україні точної інформації щодо того, як відбуватиметься реформа та як вона буде впливати на життя конкретної людини. Часто саме нестача інформації щодо реформ є елементом, який гальмує ці реформи. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO за допомогою неурядової експертної організації «Товариство незалежних експертів» презентували в Українському кризовому медіа-центрі результати серії фокус-групових досліджень на тему «Децентралізація в Україні: як змінюється думка людей» [11]. Як виявилось, в 2015 році ставлення до децентралізації вже не залежить від регіону проживання учасників. За півроку в свідомості громадян відбулися значні зміни, які полягають в усвідомленні необхідності та незворотності реформи. Люди чітко розуміють труднощі та проблеми, пов'язані з її реалізацією, а також відповідальність громади за її результат, у тому числі власну особисту відповідальність. Якщо в кінці 2014 року люди ділилися

умовно на прихильників та противників децентралізації, то зараз це поділ умовно можна визначити, як «демократи», які підкреслюють соціально-громадську значимість реформи та вважають децентралізацію кроком до розбудови громадянського суспільства, демократичного управління державою, та «господарники», які підкреслюють соціально-економічну доцільність та значимість реформи та вважають децентралізацію використанням ресурсів та можливостей на місцях та, у першу чергу, ефективною формою господарювання.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведене наукове дослідження слугувало підґрунтям в систематизації основних положень сучасної фінансової децентралізації, що ініціюється в Україні. Наша держава зараз стоїть на першому етапі імплементації процесу децентралізації – створення громад. Дуже важливо правильно провести територіально-адміністративну реформу, щоб зекономити на адміністративних видатках. Громаді потрібна відповідна інфраструктура, в т.ч. фінансова, щоб самим себе обслуговувати та почати відразу потужний розвиток. Не можна створювати громади в інтересах певних груп людей. Якщо не порушувати цей принцип, тоді всі громади будуть сильні, що важливо для громадян, які там проживають.

Податкова компонента акумулювання фінансових ресурсів на локальному рівні представлена переважно декількома податковими платежами. Прикладне дослідження фіскальної політики на муніципальному рівні показало, що на сучасному етапі основними бюджетоутворюючими місцевими податками є єдиний податок, який займає частку у структурі місцевих податків і зборів міського бюджету міста Тернополя – 51% і податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки – 47%. Досить незначними за обсягами є місцеві збори. В контексті цього запропоновано реалізувати в системі оподаткування реформаторські заходи з врахуванням уроків удосконалення та реформування податкового забезпечення фінансової децентралізації в зарубіжній практиці. Зокрема поява ефектів від реалізації фіскальних реформ в Україні повинна продукувати наступні наслідки для фінансової децентралізації: створення унікальних фіскальних умов для розвитку бізнесу, детінізації та відновлення економіки країни; нові податкові можливості для мікро- та малого підприємництва; збільшення реальних доходів населення, збільшення купівельної спроможності громадян; нова філософія системи адміністрування; боротьба з корупційними проявами в контролюючих органах тощо.

Бібліографічний список

1. Оутс В. Фіскальний федералізм / В. Оутс. – Нью-Йорк, 1972. – 115 с.
2. Сунцова О.О. Місцеві фінанси : [навч. посіб.] / О.О. Сунцова. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
3. Бюджет України / Ціна держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cost.ua/budget/revenue/>
4. Звіт про виконання дохідної частини бюджету м. Тернополя на 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rada.te.ua/normativnie-dokument/byudget_mista_ternop/
5. Звіт про виконання дохідної частини бюджету м. Тернополя на 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rada.te.ua/normativnie-dokument/byudget_mista_ternop/
6. Звіт про виконання дохідної частини бюджету м. Тернополя на 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rada.te.ua/normativnie-dokument/byudget_mista_ternop/
7. Звіт про виконання дохідної частини бюджету м. Тернополя на 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rada.te.ua/normativnie-dokument/byudget_mista_ternop/
8. Звіт про виконання дохідної частини бюджету м. Тернополя на 2014 рік. Додаток №1 до рішення міської ради від 27.02.2015 р. №6/57/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rada.te.ua/normativnie-dokument/byudget_mista_ternop/
9. Звіт про виконання дохідної частини бюджету м. Тернополя на 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/594.htm>
10. Бойчук Уляна Децентралізація: польський досвід. Нам потрібно швидко і якісно! / Уляна Бойчук // Ірпінський вісник : [газета]. – 2015. – № 29 (2722). – С. 2-3.
11. Данчева Ольга Децентралізація: як змінюється думка людей / Ольга Данчева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://despro.org.ua/upload/medialibrary/буклет%20Фокус-Группы_PRINT.pdf

References

1. Outs, V. (1972), *Fiskalny federalizm* [Fiscal federalism], New York, USA, 115 p.
2. Suntsova, O.O. (2010), *Mistsevi finansy* [Local finance], tutorial, Tsentri uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 488 p.
3. *Biudzhet Ukrainy / Tsina derzhavy* [Budget Ukraine / Price State], available at: <http://cost.ua/budget/revenue/> (access date March 14, 2016).

4. *Zvit pro vykonannia dokhidnoi chastyny mista Ternopolia na 2010 rik* [Report on the revenue side of the budget of Ternopil 2010], available at: http://www.rada.te.ua/normativniedokument/byudget_mista_ternop/ (access date March 15, 2016).

5. *Zvit pro vykonannia dokhidnoi chastyny mista Ternopolia na 2011 rik* [Report on the revenue side of the budget of Ternopil 2011], available at: http://www.rada.te.ua/normativniedokument/byudget_mista_ternop/ (access date March 15, 2016).

6. *Zvit pro vykonannia dokhidnoi chastyny mista Ternopolia na 2012 rik* [Report on the revenue side of the budget of Ternopil 2012], available at: http://www.rada.te.ua/normativniedokument/byudget_mista_ternop/ (access date March 15, 2016).

7. *Zvit pro vykonannia dokhidnoi chastyny mista Ternopolia na 2013 rik* [Report on the revenue side of the budget of Ternopil 2013], available at: http://www.rada.te.ua/normativniedokument/byudget_mista_ternop/ (access date March 15, 2016).

8. *Zvit pro vykonannia dokhidnoi chastyny mista Ternopolia na 2014 rik* [Report on the revenue side of the budget of Ternopil 2014], available at: http://www.rada.te.ua/normativniedokument/byudget_mista_ternop/ (access date March 15, 2016).

9. *Zvit pro vykonannia dokhidnoi chastyny mista Ternopolia na 2015 rik* [Report on the revenue side of the budget of Ternopil 2015], available at: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/594.htm> (access date March 15, 2016).

10. Boichuk, Uliana (2015), "Decentralization: polish experience. We need quickly and qualitatively", *Irpinskyi visnyk*, no. 29 (2722), pp. 2-3.

11. Dancheva, Olha "Decentralisation: how is change the mind of people", available at: http://despro.org.ua/upload/medialibrary/буклет%20Фокус-Группы_PRINT.pdf (access date March 16, 2016).

Ткачик Ф.П., Лапка Р.В., Невідома Д.Р. ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ

Мета – дослідження науково-методичних і прагматичних засад фінансової децентралізації, визначенні ефективності її податкового забезпечення та окреслення перспектив розвитку.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої у роботі мети використовувались загальнонаукові методи і прийоми наукового пізнання: індукції та дедукції (для визначення сутності та ідентифікації показників фінансової децентралізації), порівняльного аналізу (при аналізі дохідної частини місцевих бюджетів), формулювання логічного висновку та висування гіпотез (для відображення логічних висновків з проведених статистично-аналітичних досліджень), а також спеціальні методи – статистичні прийоми групувань, динамічних порівнянь, узагальнення, експертної оцінки явищ (при виявленні питомої ваги місцевих податків і зборів у податкових надходженнях бюджетів; аналізу складу, структури та динаміки доходів місцевого бюджету) та інші.

Результати. У статті досліджено науково-теоретичні та методичні аспекти становлення фінансової децентралізації, визначено ефективність застосування бюджетно-податкового інструментарію в контексті проведення децентралізації місцевого самоврядування та сформульовано перспективи вдосконалення та реформування податкового забезпечення фінансової децентралізації в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

Наукова новизна. Встановлено, що у вітчизняній науці не приділяється достатньо уваги дослідженню визначення ступеня фіскальної (бюджетної) децентралізації, а також її складової – податкової децентралізації. Фінансова, фіскальна та податкова децентралізація підмінюється поняттями фінансової забезпеченості фінансової незалежності та фінансової автономії регіонів адміністративно-територіальних одиниць, територій, місцевих бюджетів, діяльності органів місцевого самоврядування та територіальних органів влади. Тому в результаті наукового дослідження розв'язано важливе наукове завдання – досліджено роль бюджетно-податкової складової фінансової децентралізації.

Практична значущість. Рекомендації і пропозиції, сформульовані авторами в процесі проведеного дослідження, можуть використовуватись державними та місцевими органами влади, а також органами місцевого самоврядування при розробці програм соціально-економічного розвитку регіонів та окремих територій.

Ключові слова: фінансова децентралізація, місцевий бюджет, фіскальна децентралізація, доходи місцевих бюджетів, місцеві податки і збори, податкові надходження, органи місцевого самоврядування.

Tkachuk F.P., Lapka R.V., Nevidoma D.R. FINANCIAL DECENTRALIZATION IN UKRAINE: BUDGET AND TAX ASPECTS

Purpose – to research scientific-methodical and pragmatic principles of fiscal decentralization, determining the effectiveness of tax software and outline prospects.

Methodology of research. To achieve this in the article used general scientific methods and techniques of scientific knowledge, induction and deduction (to determine the nature and identify indicators of fiscal decentralization), comparative analysis (the analysis of revenues of local budgets) formulation of inference and the nomination of hypotheses (for the logical conclusions of conducted statistical and analytical research) and special methods – statistical methods groupings, dynamic comparisons, generalizations, expert evaluation events (in identifying the proportion of local taxes in tax revenue budgets; analysis of the structure and dynamics of the local budget) and others.

Findings. The article examined the scientific and theoretical and methodological aspects of the formation of financial decentralization determined effectiveness of tax instruments in the context of decentralization and local

government formulated the prospects of improving and reforming the tax provision of financial decentralization in Ukraine, taking into account international experience.

Originality. In domestic science not paid enough attention to research determining the degree of fiscal (budgetary) decentralization and its component – tax decentralization. Financial, fiscal and tax decentralization substituted concepts financial security of financial independence and financial autonomy of regional administrative units, territories, local budgets of local government and local authorities. Therefore, as a result of scientific research solved important scientific problem – the role of the tax component of fiscal decentralization.

Practical value. The recommendations and suggestions offered by the authors on the basis of the study can be used by state and local authorities and local governments in the development of socio-economic regions and separate territories.

Key words: fiscal decentralization, local budget, fiscal decentralization, local budget revenues, local taxes and fees, tax revenues, local governments.

Ткачик Ф.П., Лапка Р.В., Невидомая Д.Р. ФИНАНСОВАЯ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ В УКРАИНЕ: БЮДЖЕТНО-НАЛОГОВЫЙ АСПЕКТ

Цель – исследование научно-методических и прагматических основ финансовой децентрализации, определении эффективности ее налогового обеспечения и определение перспектив развития.

Методика исследования. Для достижения поставленной в работе цели использовались общенаучные методы и приемы научного познания: индукции и дедукции (для определения сущности и идентификации показателей финансовой децентрализации), сравнительного анализа (при анализе доходной части местных бюджетов), формулировка логического вывода и выдвижение гипотез (для отображения логических выводов проведенных статистически-аналитических исследований). А также специальные методы – статистические приемы группировки, динамических сравнений, обобщения, экспертной оценки явлений (при выявлении удельного веса местных налогов и сборов в налоговых поступлениях бюджетов; анализа состава, структуры и динамики доходов местного бюджета) и другие.

Результаты. В статье исследованы научно-теоретические и методические аспекты становления финансовой децентрализации, определенная эффективность применения налогового инструментария в контексте проведения децентрализации местного самоуправления и сформулированы перспективы совершенствования и реформирования налогового обеспечения финансовой децентрализации в Украине с учетом зарубежного опыта.

Научная новизна. Установлено, что в национальной науке не уделяется достаточно внимания исследованию определения степени фискальной (бюджетной) децентрализации, а также ее составляющей – налоговой децентрализации. Финансовая, фискальная и налоговая децентрализация подменяется понятиями финансовой обеспеченности финансовой независимости и финансовой автономии регионов административно-территориальных единиц, территорий, местных бюджетов, деятельности органов местного самоуправления и территориальных органов власти. Поэтому в результате научного исследования решена важное научное задание – исследована роль налоговой составляющей финансовой децентрализации.

Практическая значимость. Рекомендации и предложения, предлагаемые авторами на основе проведенного исследования, могут использоваться государственными и местными органами власти, а также органами местного самоуправления при разработке программ социально-экономического развития регионов и отдельных территорий.

Ключевые слова: финансовая децентрализация, местный бюджет, фискальная децентрализация, доходы местных бюджетов, местные налоги и сборы, налоговые поступления, органы местного самоуправления.